

Szóbeszéd

Szerző: URBÁN ORSOLYA (grafikumszobrász, tanár)

Témavezető: MOLNÁR ZSOLT, művésztanár, Képzőművészeti és Művészetelméleti Intézet,
Képzőművészeti Tanszék

(Művészeti és Művészettudományi Szekció: *Képgrafika 1.* szekciótagozat; 2. helyezés)

A TÉMAVÁLASZTÁSRÓL RÖVIDEN

A 2022-es tanév tavaszi félévének kezdetén elhatároztam, hogy egy merész sorozat kivitelezésére vállalkozom, melyben a boszorkányság archaikus, mágikus mozgalmait fogom boncolgatni.

A témaválasztásban kiváltképpen inspirált Robert Eggers *The Witch* (2015) című nagyjátékfilmje, mely természetfeletti jelenségekre fókuszál. Kutatásom során megismerkedtem Báthory Erzsébet legendájával, továbbá a boszorkányok filmbéli tipikus ábrázolásaival, illetve a boszorkányság eredetével is.

Munkáim készítése során az volt a célom, hogy rámutassak arra, mennyire nehéz sorsuk volt a nőknek a 14. századtól egészen a 18. századig a boszorkányüldözések miatt.

A papírmetszeteimnek több változata is volt, mielőtt a végleges formák megszülettek volna.

KUTATÁS

Az érett középkorban, a végleg kereszténnyé vált Európában az egyház elkezdte kiszűrni a keresztény vallással ellentétes népi elemeket és a pogány vallást. A boszorkány (másképpen boszorka, vasorrú bába, striga) a magyar néphit szerint olyan valaki, aki természetfeletti, démoni képességekkel rendelkezik, illetve rosszat, betegséget, pusztulást hoz. *„Az Európában elterjedt babonák és hiedelmek a 14–15. század folyamán tömeges boszorkányüldözéssé változtatták az ősi pogány félelmeket és a boszorkányperek hatására a máglyákon ezrével égették el a »Sátán szeretőit«, akik interperszonális lényként az emberi személy és a természetfeletti, természeti hatalom között állnak. Az antik mágikus hiedelmekből és az archaikus népi mitológiákból a középkor folyamán egy olyan új boszorkányhit formálódott, amelyben az ördöggel kötött szövetség lett a központi elem.”*

Egy cikkben megtaláltam, honnan erednek a boszorkányok mai jellegzetes attribútumai. *„Egészen az 1500-as évekig a sörfőzés elsősorban női munka volt – pontosabban addig, amíg boszorkánysággal nem vádolták meg a sörfőző nőket. Az attribútumok nagy*

része, melyeket ma a boszorkányokhoz kötünk, a hegyes kalaptól a seprűig, a nők sörfőz-dékhez fűződő kapcsolatából származnak. Magas, hegyes kalapot viseltek, hogy ügyfeleik láthassák őket a zsúfolt piactéren. Sőrüket bográcsokban szállították. Macskáik pedig nem emlősalakot öltött démonok voltak, hanem egyszerűen hasznos háziállatok, amik képesek voltak távol tartani az egereket a gabonától. A férfi sörfőzők meglátták a lehetőséget a sörkereskedelemben, ezért egyesek azzal vádolták meg a sörfőző nőket, hogy boszorkányok, és üstjeikben varázsitalokat főznek alkohol helyett. Így idővel egyre veszélyesebbé vált a nők számára a sörfőzés és a sörárusítás gyakorlása, mert tévesen boszorkányként azonosíthatták őket. Természetesen voltak, akik nem igazán hitték el, hogy a sörfőzőasszonyok boszorkányok, mégis sokan azon a véleményen voltak, hogy nőknek nem szabad sört készíteniük, mivel a folyamat időt és odaadást igényel, és enélkül jobban ráérnének arra, hogy otthon a háztartással és gyermekekkel foglalkozzanak. Ezért néhány város tiltotta, hogy a hölgyek sört árusítsanak.”

Ezenkívül foglalkoztattak a különböző „próbák”, amelyek alapján megbizonyosodtak a kor emberei, hogy a vádlott valóban boszorkány-e vagy sem.

Kutatásom során számos ostoba próbát találtam, azonban csak kettőt jelenítettem meg a műveimben. Ilyen például a *Tűpróba* (2022) és az *Anyajegy* (2022) vizsgálata.

A „tűpróba”, amely során a szurkálók egy tüvel „vizsgálták” meg a gyanúsítottat, fájdalomra érzéketlen helyek után kutatva a vádlott testén, mivel az Ura, a Sátán miatt érzéketlen mindenfajta érintésre, ahol megfogta őt. A valóságban ezek a szurkálók természetesen gyakran szélhámusok voltak, akik tompa tüket használva küldtek embereket a halálba, hogy kielégíthessék gazdag alkalmazóik vágyait.

Az „anyajegyvizsgálat” során a boszorkány mivolt bizonyítékának tekintettek mindenféle különleges testi jegyet vagy elváltozást. A boszorkányvadászok ezért rendszeresen meztelenre vetkőztették a vádlottakat, hogy aztán tüzetesen átvizsgálják a bőrüket „az ördöggel kötött szerződésük” nyomai után kutatva. Nagy figyelmet szenteltek a „boszorkánybimbók” felkutatására is, amely egy harmadik mellbimbót jelentett, amit a korabeli felfogás szerint a boszorkányok arra használtak, hogy azzal táplálják segítő állataikat.

A próbák mellett a „bábák” jellegzetes ábrázolását is megjelenítettem, melyet egy idős hölgy képében interpretáltam.

MUNKAFOLYAMAT

Először vázlatokat kezdtem készíteni tussal. Amíg a grafikai lapokon a feketével ábrázolt alakok azt a fajta valóságot mutatják, amelyet mindannyian látunk, addig a piros színnel fémjelzett formákkal nyomatékosítani szerettem volna a hiedelmeket, a középkori felfogás torzszüleményeit és fantazmagóriáit. Technikának a papírmetszést választottam,

viszont más módszert használtam, mint általában szoktak. A dúcot felfestékeztem, majd magasnyomtatási eljárás – mint a linóleum- és a fametszés – során lenyomtattam. A nyomatokon érződik a tusvázlatok frissessége és könnyed ecsetkezelése. Az alakok keszkesza ábrázolásai pár helyen tisztázatlanok a feszültségkeltés miatt.

ÖSSZEFOGLALÁS

A Szóbeszéd papírmetszet-sorozatam három darabból áll, melynek neve a boszorkányok körüli néphiedelmekre utal. A korábbi sorozataimhoz képest egy új technikát alkalmaztam több színnel. A megjelenített formák a boszorkánypróbákban alkalmazott vizsgálatokat mutatják be, illetve a középkorban és máig köztudatban élő „bába”-ábrázolást.

IRODALOMJEGYZÉK

<https://diningguide.hu/nok-es-a-sor-hogy-lett-a-sorfozes-hagyomanyabol-boszorkanyuldozes/>

<https://mult-kor.hu/het-bizarr-boszorkanyproba-amelyekkel-tenylegesen-a-halalbakuldttek-embereket-20170817?print=1>

<http://mek.oszk.hu/02100/02115/html/1-925.html>

<https://theconversation.com/women-used-to-dominate-the-beer-industry-until-the-witch-accusations-started-pouring-in-155940>

Cohn, Norman: Európa démonai. A boszorkányüldözés története; ford. Ruttkay Kálmán; Corvina, Budapest, 1994.

Schram Ferenc: Magyarországi boszorkánypercek, 1529–1768. I–III., Akadémiai Kiadó, Budapest, 1970.

